

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Соболя Євгена Юрійовича – на дисертацію Валка Петроса «Адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

На даному етапі розвитку української держави, реформи її правової та судової системи, як ніколи постає актуальним питання про створення досконалого законодавства для належного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства. Якісний та дієвий захист прямо залежить від того, як повно і всебічно буде організовано реалізацію права на надання особам безоплатної правової допомоги з боку держави та, як будуть стимульовані адвокати для її якісного здійснення. Результативна діяльність адвоката щодо надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві можлива лише у випадку, коли в основу функціонування адвокатури закладено міцні теоретико-методологічні та законодавчі підвалини. Практика реалізації Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Закону «Про безоплатну правовому допомогу» на жаль, сигналізує про значні проблеми в цій сфері, свідченням чого стала перманентна турбулентність у системі органів адвокатського самоврядування; слабкість механізму забезпечення прав та гарантій адвокатів у процесі здійснення професійної діяльності; збереження умов для вибіркового дотримання етичних та правових стандартів членами адвокатури або особами, які мають намір поповнити її лави, тощо.

У зв'язку з цим, надзвичайної наукової актуальності набуває дослідження сутності та особливостей надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві. З огляду на наведене обрана тема

дисертаційного дослідження Валка Петроса є надзвичайно актуальною як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

Тема дисертаційного дослідження узгоджується з положеннями: Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»; Указів Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави», «Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки», «Національної стратегії у сфері прав людини»; Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р. Робота відповідає пп. 2.1, 2.4, 2.8 Пріоритетних напрямків наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275, п.п. 2.1, 2.12 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016-2019 років, схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 лютого 2016 р. (протокол № 2), комплексним науково-дослідним темам Харківського національного університету внутрішніх справ: «Реалізація та удосконалення адміністративного законодавства України» (номер державної реєстрації 0113U008197), «Законотворча та законодавча діяльність в Україні» (номер державної реєстрації 0113U008189).

Характеристику даного дослідження, згідно з вимогами ДАК України, треба почати з визначення ступеня обґрунтованості та достовірності одержаних дисертантом наукових результатів. Про це свідчать наступні позитивні якості рецензованої праці.

Дисертація, запропонована Валко Петросом, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структура повністю відповідає цілям і завданням дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені

автором, та складається із вступу, трьох розділів, нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел.

Така структура роботи дозволила авторові повно охопити предмет дисертаційного дослідження, а читачу – прослідити авторський творчий задум, краще відчувати послідовність запропонованого монографічного дослідження, яке полягає у тому, щоб на основі комплексного аналізу сучасних наукових підходів і положень чинного законодавства України визначити сутність та особливості правового статусу адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України, сформулювати науково-обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення його адміністративно-процесуальної правосуб'єктності з урахуванням як вітчизняного, так і міжнародного досвіду.

Належний ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій обумовлено тим, що його методологічною основою є сукупність методів і прийомів наукового пізнання, що дозволяє сформувати цілісне наукове уявлення про юридичну форму соціальних явищ, що супроводжують розвиток держави. Їх застосування характеризується системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їхнього соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз правового статусу адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України.

Науково-теоретичне підґрунтя для виконання дисертації склали наукові праці фахівців у галузі філософії, конституційного права, загальної теорії держави і права, адміністративного права та процесу та інших галузевих правових наук, у тому числі зарубіжних дослідників.

Нормативну основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, Кодекс адміністративного судочинства України (КАСУ), законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що визначають правовий статус адвокатури, акти Міністерства юстиції України, в яких визначено порядок організації надання безоплатної правової допомоги в цілому. Інформаційну та емпіричну базу

дослідження становлять матеріали офіційної статистичної звітності, довідки та звіти про стан організації та надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги, а також інші аналітичні матеріали з проблем дослідження та власний практичний досвід здобувача щодо надання останньої.

Переходячи до оцінки основних положень новизни, висновків дисертації слід відзначити, що у дисертації порушені не розроблені раніше наукові і практичні завдання, розв'язання яких дозволило одержати цікаві результати і виробити ряд пропозицій щодо внесення системних змін до адміністративного законодавства з метою вдосконалення діяльності адвокатів при наданні безоплатної вторинної правової допомоги.

З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертації проявляється як у самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому способі розв'язання конкретних питань.

Логічним є те, що дисертантом проаналізовано понятійний апарат, визначено зміст низки споріднених понять: «правнича допомога», «правова допомога», «право на захист», «безоплатна правова допомога», «безоплатна вторинна правова допомога в адміністративному судочинстві», що у підсумку дозволило скласти більш розгорнуте і точне уявлення про зміст та сутність безоплатної вторинної правової допомоги, а також з'ясувати характерні риси та властивості останньої (с. 29-36). Доведено, що сутність безоплатної правової допомоги полягає у забезпеченні реалізації самостійного конституційного права на професійну правничу допомогу з метою додержання прав і свобод людини і законних інтересів (с. 39). Особливу увагу в роботі приділено дослідженню правової природи відносин, які виникають у процесі надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві (с. 40).

Дисертантом встановлено, що нормативно-правове регулювання сфери безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві представлено такими напрямками: 1) нормативно-правове регулювання організації надання безоплатної вторинної правової допомоги, ключовим серед

яких є законодавчі акти, які закріплюють матеріальні норми та підзаконні нормативно-правові акти, які визначають процедурний характер надання останньої; 2) процесуальні нормативно-правові акти, які безпосередньо визначають адміністративно процесуальну правосуб'єктність адвоката на представництво інтересів особи в адміністративному судочинстві; 3) нормативно-правові акти, які визначають та регламентують відносини безпосередньо адвоката та особи, чії інтереси будуть представлятися (с. 63).

Заслуговує на увагу підхід дисертанта щодо визначення ролі та особливостей адвокатури в системі суб'єктів надання безоплатної правової допомоги в цілому та вторинної в рамках адміністративного судочинства зокрема. Це дало змогу сформулювати авторський підхід до категорії «правовий статус адвоката в системі суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві» та сформулювати аргументовані висновки щодо подальших шляхів його удосконалення (с. 84).

Обґрунтовується позиція, що суб'єктами права на безоплатну вторинну правову допомогу виступають соціально незахищені категорії осіб, за своїм статусом віднесені законодавством до системи суб'єктів безоплатної правової допомоги, але разом із тим, вони якісно відрізняються від інших суб'єктів цієї системи наявністю власної волі, свобод й інтересів (с. 94).

Дисертантом з'ясовано сутність та особливості адміністративної процесуальної правосуб'єктності адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві, яка полягає в тому, що адвокат виступає від імені особи і в межах визначених особою, інтереси якої представляє та обмежується конкретною адміністративною справою та припиняється із винесенням та виконанням судового рішення по адміністративній справі тощо (с. 125).

Дисертантом встановлено, що реалізація адміністративної процесуальної правосуб'єктності адвоката, залученого до системи надання безоплатної вторинної правової допомоги представляє з себе цілеспрямовані дії адвоката щодо набуття сукупності прав та обов'язків, необхідних для участі в системі

безоплатної вторинної правової допомоги, а також їх подальшого застосування в ході процесуального представництва інтересів особи в адміністративному судочинстві. Сутність професійної правничої допомоги здійснюваної адвокатом залученим до надання безоплатної вторинної правової допомоги при цьому не змінюється та залишається спрямованою на сприяння забезпеченню прав, свобод та законних інтересів фізичних осіб (с. 142).

Дисертантом цілком повно та докладно розглянуто відповідальність адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України. Наголошено, що юридична відповідальність адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві становить собою врегульовану нормами діючого законодавства правовідносини, які виникають між суб'єктом, уповноваженим застосовувати заходи державно впливу та адвокатом, у зв'язку з порушенням професійних обов'язків щодо настання негативних наслідків для адвоката, що виражаються у відповідних санкціях (стягненнях) (с. 160).

Позитивної оцінки заслуговує дослідження досвід європейських країн та розвинених держав світу щодо моделей надання безоплатної правової допомоги, серед яких наступні: модель «pro bono» (безоплатна допомога), контрактна модель, модель «ex officio» (за посадою) та змішана модель. Наголошено, що сутність безоплатної правової допомоги має однакову правову та соціальну природу, в основі якої закладено пріоритет прав людини, що закріплено в міжнародних правових актів, які є для більшості держав основою для розвитку національного законодавства. Але, при цьому, кожна держава враховуючи свої національні традиції та власну правову систему має певні відмінності в порядку організації надання такої правової допомоги (с. 177-179).

Акцентується увага на певних напрямках, які повинні сприяти покращенню реалізації прав особи адвокатом на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві України. З метою оптимізації діючого законодавства, яке регулює порядок забезпечення та реалізації права особи адвокатом на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному

судочинстві України дисертантом сформульовано конкретні зміни і доповнення до нормативних приписів Конституції України і Законів України: «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про безоплатну правову допомогу», Кодексу адміністративного судочинства України (с. 188-190).

Поряд з викладеним, в рецензованій дисертації є положення, які сприймаються неоднозначно, видаються суперечливими або потребують додаткового обґрунтування.

1. У першому розділі дисертаційної роботи, розглядаючи питання теоретико-методологічних засад організації та забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги, доцільно було б приділити увагу розгляду питання щодо підстав для надання та відмови адвокатом в наданні безоплатної вторинної правової допомоги.

2. В підрозділі 2.2. «Реалізація адвокатом адміністративної процесуальної правосуб'єктності як суб'єктом надання безоплатної вторинної правової допомоги» дисертант поза увагою залишає розгляд питання стосовно можливості зміни адвоката в процесі надання безоплатної вторинної правової допомоги і відповідно, яким чином змінюється процесуальна правосуб'єктність.

3. Розглядаючи питання відповідальності адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України, доцільно було б приділити увагу також особливостям та класифікації юридичних гарантій в діяльності адвоката при наданні безоплатної вторинної правової допомоги.

4. У підрозділі 3.2 дисертант пропонує напрямки удосконалення адміністративного законодавства, які повинні сприяти покращенню прав особи адвокатом на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративному судочинстві в Україні. Одним із таких напрямків дисертант називає запровадження механізму оцінювання якості наданої адвокатом правової допомоги з використанням інструменту рецензування («peer review»), що сприятиме якісному наданню безоплатної вторинної допомоги, але зазначена позиція не знайшла достатнього ступеня висвітлення.

Висловлені зауваження характеризують складність досліджених проблем, багато в чому мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукового дослідження.

Теоретичні положення і практичні рекомендації, які знайшли своє відображення в дисертації, можуть і в подальшому використовуватися: для подальших досліджень загальнотеоретичних і практичних питань удосконалення процедури надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги; можуть бути основою для подальших наукових досліджень з відповідної проблематики; під час розробки змін і доповнень до нормативних актів, що регулюють питання надання адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві; отримані результати дозволять покращити професійну діяльність адвоката у процесі надання безоплатної вторинної правової допомоги під час розгляду та вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами України; підготовці навчально-методичних посібників та інших навчально-методичних матеріалів.

Автореферат відповідає змісту дисертації та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Апробація результатів дослідження здійснена за вимогами МОН України і повною мірою їм відповідає.

Аналіз тексту дисертації дозволяє відмітити, що автором здійснено комплексне вивчення, теоретичний аналіз, осмислення та розгляд базових ідей та практичних аспектів сутності та особливостей правового статусу адвоката як суб'єкта надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України з наступним обґрунтуванням теоретичних положень і формулюванням рекомендацій щодо напрямків і перспектив їх подальшої оптимізації. Використання належної методологічної та інформаційної основ дисертаційного дослідження надало авторові можливість отримати нові науково обґрунтовані результати, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, досить повно викладено у п'яти наукових статтях, з яких чотири опубліковано у наукових фахових виданнях України, одна – у іноземному науковому виданні, а також у чотирьох доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях. Основні висновки і рекомендації, отримані в процесі здійснення дослідження, знайшли відображення у наукових публікаціях.

На підставі викладеного можна зробити наступний в и с н о в о к:

дисертація Валка Петроса «Адвокат як суб'єкт надання безоплатної вторинної правової допомоги в адміністративному судочинстві України» є завершеною самостійною працею, в якій отримано ряд нових науково обґрунтованих теоретичних результатів, що в сукупності мають значення для розвитку науки адміністративного права. Дисертаційна робота відповідає вимогам п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Валко Петрос – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
завідувач кафедри
державно-правових дисциплін та
адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка,
доктор юридичних наук, професор

 Є.Ю. Соболев

Згідно засвідчено
Генеральний секретар

С.В. Олександренко